

FASB-IASB ANLAŞMASI VE GLOBAL FİNANSAL MUHASEBE STANDARTLARINA DOĞRU

Doç.Dr.İdil Kaya
Galatasaray Üniversitesi

GİRİŞ

Amerikan Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (Financial Accounting Standards Board – FASB) ve Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (International Accounting Standards Board – IASB) 18 Eylül 2002 tarihinde, Amerikan standartları ile uluslar arası standartları yakınlaştırma taahhütlerini kesin ve açık olarak belirtmek amacına yönelik önemli bir adım olan bir anlaşmaya imza attılar. Her iki kurulun mevcut ve gelecekte ortaya çıkabilecek muhasebe ile ilgili meselelere yüksek kaliteli ve birbirleriyle uyumlu çözümler üretme taahhüdünü temsil eden bu anlaşma global muhasebe uygulamaları açısından tarihi bir dönüm noktasını oluşturmaktadır.

Son yıllarda Uluslararası Muhasebe Standartlarının (artık Uluslararası Finansal Raporlama Standartları olarak bilinen *International Financial Reporting Standards* - IFRS) uluslararası kabul görmüş muhasebe standartları seti olarak kabul edilmesi konusunda açık bir eğilim yaşanmıştır. Bu akım dünya şirketlerinin içinde bulunduğu ortamı etkilemektedir.

Global olarak binlerce işletme önümüzdeki bir kaç yıl içinde IFRS kullanma konusunda harekete geçecektir. Örneğin Avrupa’da, Avrupa Komisyonu tarafından yayınlanan son düzenleme ile 2005 tarihi itibarıyla halka açık tüm şirketler konsolide finansal tablolarını IFRS’e uygun hazırlayacaklardır. Bu düzenleme yaklaşık olarak 7000 şirketi ve bunların bağlı ortaklıkları ile iştirakleri ve iş ortaklıklarını ilgilendirmektedir. Avustralya’da hükümet IFRS’in Avustralya GAAP’ı olarak kabul edilmesi konusunda bir öneriyi incelemeye almıştır.

IFRS in kredibilitesini artırarak kabul görmelerinde ve kullanılmalarında önemli etken olan diğer anahtar gelişmeler ise şöyle sıralanabilir:

- Uluslararası muhasebe standartları kurulunun yeniden yapılanması;
- ABD Sermaye Piyasası Kurulu’nun (SEC) Uluslararası Muhasebe Standartlarına olumlu yaklaşımı; ve
- Uluslararası Muhasebe Standartlarının IOSCO ve Basel Komitesi tarafından tanınması

Ancak bu standartların ABD GKGMI ile karşılaştırılıp mutabakatının yapılması ve tutar farklarının açıklanması kuralı, SEC tarafından henüz kaldırılmış değildir. Öte yandan, ABD’deki şirketler IFRS’den etkilenme sürecine girmiştir. Ayrıca, IASB’nin standartlarının dünyaca kabul görmeye başlaması, FASB’nin de dahil olduğu ulusal standart kurullarının bu konuya daha fazla eğilmelerini gerektirir hale gelmiştir.

Yakınlaşma – *Convergence*:

IASB nin ana hedefi muhasebe standartlarının dünya çapında birbirlerine yakınlaştırılmasıdır. Bu yakınlaşmayı (convergence) kolaylaştırmak amacıyla, IASB’nin yedi üyesi ulusal standart kurullarıyla resmi bağlantıyı (official liaison) sağlamak üzere hizmet verir hale getirilmiştir. Resmi bağlantı kurulmuş olan ülkeler (liaison countries) Avustralya + Yeni Zelanda, Kanada, Fransa, Almanya, Japonya, Birleşik Krallık ve ABD’dir.

Bağlantı işlevinin önem kazanması IASB’nin yeniden yapılanmasının sonucudur. Zira IASB kendisinden önce gelen IASC’den farklı olarak çalışmalarını ulusal kurullarla formel biçimde bağlantı kurarak yürütmek üzere organize olmuştur. Bu gelişme çerçevesinde, bağlantı kurulu

üyeleri kendi ulusal standart kurulları ile yakın ilişkide olup ajandaların koordinasyonu ve IASB nin ulusal kurullarla convergence doğrultusunda çalışmalarının sağlanmasından sorumludur.

1. Farklı Muhasebe Uygulamaları

Mueller ve diğerlerine göre (1994); muhasebe içinde bulunduğu çevre tarafından şekillendirilir. Ülkelerin farklı tarihleri, değerleri ve siyasi sistemleri olduğu gibi, muhasebe gelişim modelleri de birbirlerinden farklıdır. Bu modelleri belirleyen değişkenler ise: işletmeler ile sermaye sağlayanlar arasındaki ilişkiler, diğer ülkelerle politik ve ekonomik bağlar, yasal yapı, enflasyon seviyesi, işletmelerin boyutu, karmaşıklığı, yöneticilerin ve mali çevrelerin gelişmişlik düzeyi ve ülkenin genel eğitim seviyesidir.

1.1. İşletme ile İşletmeye Sermaye Sağlayanlar Arasındaki İlişkiler

Sanayi devrimi, ABD ve İngiltere’de refah düzeyini inanılmaz ölçüde artırmıştır. Şirketler büyüdükçe, sermaye ihtiyaçları da büyümüş; yükselen orta sınıf bu sermaye ihtiyacının kaynağı durumuna gelmiştir. Bu gelişmeler, bu iki ülkenin muhasebe sistemini de etkilemiştir. Öncelikle, yatırımcılar/kredi verenler gurubu genişlemiş ve çeşitlenmiş; şirketlerin sahipliği halka yayılmıştır. Tablo:1’ 1999 sonu itibariyle dört ülkenin sermaye piyasaları market kapitalizasyonlarının büyüklükleri ve bu tutarların Gayri Safi Milli Hasılaya oranları itibariyle gösterilmiştir.

Ayrıca, ABD ve İngiltere’de şirket sahipleri şirket yönetiminden uzaklaşmış; profesyonel yöneticilik gelişmiştir. Yatırımcılar, sahip oldukları şirketlerin günlük işleyişinin dışında kalmışlardır. Böyle bir ortamda muhasebe, şirketin işleyişinin iyi olup olmadığı konusunda önemli bir bilgi kaynağı haline gelmiştir.

ABD ve İngiltere’de Sermaye Piyasalarının gelişmesi; kamuya açıklanan mali raporlarda daha fazla bilgi verilmesine neden olmuştur. Bu ülkelerde, işletme yönetimin başarısı ve kârlılığın ölçülmesi muhasebenin temel hedefidir.

Tablo: 1. Türkiye, Fransa, İngiltere ve ABD’de Sermaye Piyasaları

Ülkeler	Piyasa Kapitalizasyonu Milyon \$, 1999	GSMH’nın yüzdesi olarak Piyasa Kapitalizasyonu, 1998
Türkiye	114,271	3.6
Fransa	991,484	69.5
İngiltere	2,374,273	174.9
ABD	13,451,352	163.4

Kaynak: Stolowy (2002) ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası

İsviçre, Almanya ve Fransa gibi diğer ülkelerde, işletmelerin sermaye ihtiyacının büyük kısmını karşılayan az sayıda ama büyük ölçekte bankalar vardır. İşletme sahipliği de konsantre olma (az sayıda kişilerin elinde toplanma) eğilimindedir. Bugün dahi, Kıta Avrupası ekonomisinin motor gücü olmuş şirketlere baktığımızda, bir kısmının bu yapıyı koruduklarını görürüz. Otomobil üreticisi Porche AG ve BMW AG ya da basın ve media grubu Bertelsman AG, Henkel KgaA, Robert Bosch GmbH az sayıda hissedarın elinde bulunan Alman şirketleridir. Üstelik Almanya’da, büyük bankalar halka açık şirketlere sadece kredi veren kurumlar değil, aynı zamanda bu şirketlerde önemli paylara sahip hissedar konumundaki kurumlardır. Örneğin Deutsche Bank, Daimler-Chrysler’in sermayesinin %17’sine sahiptir.

Bu tür yapılarda, işletmeye sermaye (kaynak) sağlayanların bilgi ihtiyaçlarını giderme yolları doğrudandır. Şirket içinden doğrudan ve kişisel olarak, yüzyüze görüşme yoluyla bilgilere ulaşılır. Devlet, şirket tarafından kamuya açıklanması gereken bilgileri tespit eder. Bu ülkelerde kamuya açıklanan bilgiler, ABD ve İngiltere’de olduğu kadar fazla değildir. Bankalar, tek sermaye kaynağı olduklarından, muhasebe kredi verenleri korumaya yönelik olarak gelişmiştir. Bunun en

tipik örneği aktif kalemleri muhafazakâr olarak değerlendirilmesi buna karşın kaynakların olduğundan fazla gösterilerek bankalara emniyet payı bırakılmasıdır. Bu yaklaşım, vergi açısından da kârın daha az gösterilmesini sağlarken, kâr payı dağıtımını talebini de azaltır.

Tarihi süreç içerisinde Fransa ve İsveç'in yönelimi muhasebe sistemi açısından özellik arzeder. Devlet, ülkenin kaynaklarının yönetiminde önemli bir rol oynar, işletmelerden beklenen ise, hükümet politikalarını ve makro ekonomik planlarını gerçekleştirmeleridir. Muhasebe, devlet planlamalarının karar almalarına yönelik şekilde gelişmiştir. Tekdüze muhasebe prosedürleri ve raporlama uygulamaları, devletin daha kolay karar almasını sağlar.

İşletmeler ile sermaye sahipleri arasındaki bu ilişkiler, uluslararası sermaye piyasalarından güvenli şekilde borçlanma olanaklarının artması ile önemli ölçüde değişmiştir.

Özet olarak, ülkelerin muhasebe sistemleri üzerinde etkili olan unsurlar:

1. Yatırımcı ve kredi verenlerin yani bilgiyi kullananların kim olduğu (bireyler, bankalar, devlet);
2. Yatırımcıların ve kredi verenlerin sayısı;
3. İşletme ile yatırımcı/kredi veren arasındaki ilişkinin yakınlık derecesi;
4. Sermaye piyasalarının gelişmişlik düzeyi; ve
5. Uluslararası sermaye piyasalarını kullanabilme yeteneğidir.

2.2. Diğer Ülkelerle Politik ve Ekonomik Bağlar

Politik sistemler ve ideolojilerde olduğu gibi muhasebe teknolojileri de ithal ve ihraç edilirler; ülkelerin benzer muhasebelere sahip olmasının sebebi budur. ABD, coğrafi yakınlık ve sıkı ekonomik bağlar nedeniyle, Kanada muhasebe sistemini etkilemiştir. Kanadalı Şirketler düzenli olarak ABD'de hisse senedi satar ya da fon borçlanırlar. ABD, Meksika'nın başlıca ticaret ortağıdır; ve yakın olması nedeniyle Meksika'daki muhasebe ABD'dekine çok benzer. Uzun yıllar ABD koruması altında yaşayan Filipinlerin muhasebe sistemi, ABD'den çok etkilenmiştir. Tarihi ve sosyolojik bağlar nedeniyle, İsrail'in muhasebe sistemi de ABD'nin etkisinde kalmıştır. Japon çokuluslu şirketlerinin muhasebe sisteminin ise, ABD standartlarından etkilendiğini söylemek mümkündür. Bunun nedeni, çok sayıda Japon firmasının ABD'de yatırım yapmış olmasıdır.

Dünyada, muhasebe konusunda önemli diğer bir güç ise Birleşik Krallık, özellikle de İngiltere ve İskoçya'dır. Hemen hemen bütün eski Britanya kolonileri U.K. modeline uygun muhasebe mesleğine ve muhasebe uygulamalarına sahiptir. Bu ülkeler, Avusturalya, Yeni Zelanda, Malezya, Pakistan, Hindistan ve Güney Afrika'dır. İngilizler, muhasebe sistemlerini ihraç etmekle kalmamış, muhasebecilerini de bu ülkelere göndermişlerdir. Britanya, eski kolonyal güçler arasında, hem muhasebe fikirlerini hem de muhasebecilerini ihraç eden en önemli ülke olmuştur. Fransa ve Almanya'nın eski kolonileri de "ana ülkelerden" etkilenmiştir. Ancak, bu etkilenmenin derecesi İngiltere'nin gerçekleştirmiş olduğu düzeye erişememiştir.

1970'lerin başından bu yana, Avrupa Birliği'nin, üye ülkelerinde muhasebe uygulamalarını önemli ölçüde harmonize etme çabaları güçlü bir ekonomik birlik oluşturma amacıyla gerçekleştirilmiştir. İngiltere, Almanya ve Fransa tarihinden gelen çok farklı yönelimlere sahip olmalarına rağmen, ekonomik çıkarlarının ortak olması muhasebe uygulamalarını benzer hale getirmek için başlıca neden olmuştur.

Devletler arasındaki politik ve ekonomik bağlar muhasebe sistemlerinin de şekillenmesini sağlar. Globalleşme süreci içerisinde tüm muhasebe sistemlerinin birbirine benzeyeceği tahmin edilebilir.

Bu tür görüşler, uluslararası muhasebe standartları hareketine hız kazandırmıştır. Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (*International Accounting Standards Board- IASB*); uluslararası muhasebe standartlarının geliştirilmesi, kabulü ve kullanılmasında en önemli kurumdur. Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (*International Federation of Accountants- IFAC*)

uluslararası finansal piyasalar ve mali raporlamaya yönelik, Uluslararası Denetim Standartlarını hazırlar ve yayınlar.

Birleşmiş Milletler (UN), İktisadi Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı (Organization for Economic Cooperation and Development - OECD), Güney Doğu Asya Ülkeleri Birliği (Association of South East Asian Nations - ASEAN), Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund - IMF) gibi uluslararası kuruluşlar, muhasebenin uluslararası boyutta uyumlaştırılması ile yakından ilgilendirler. Bu kuruluşlar bünyesinde, uluslararası finansal muhasebe standartlarının tespit edilmesi ve raporlanması için özel birimlere oluşturulmuştur. Politik ve ekonomik çevrenin uluslararasılaşması, muhasebenin de uluslararasılaşmasını sağlamaktadır.

1.3. Hukuki Yapı

Muhasebeye yaklaşımları açısından bakıldığında, ülkeleri iki gruba ayırmak mümkündür. Bunlar legalistic yaklaşım ve nonlegalistik yaklaşımdır. Bu ayrım, batılı ülkelerdeki tarihi gelişim neden olmuştur (Bilginoğlu, 1993). Bu yaklaşımlar şöyle özetlenebilir:

i. Muhasebe uygulamasına yön veren muhasebe ilke ve kurallarının yazılı hukuk normu haline getirilmesi, diğer bir ifadeyle yasa hükmüne sokulması: Bu yaklaşım, Almanya Fransa, Belçika ve İsviçre’de ortaya çıkmıştır. Finansal tablolara ilişkin düzenlemelerin politik yetkiye dayandırılması Roma-Germen hukuk ailesinin (*civil law – code law*) temel anlayışını yansıtmaktadır.

ii. Yazılı hukuk haline getirilmemiş –genel kabul görmüş- ilke ve kuralların geçerli olması: ABD, İngiltere ve Hollanda bu yaklaşımın öncüleridir. Muhasebe ile ilgili düzenlemelerin belirlenmesinde meslek örgütlerinin ağırlıklı bir yetkiye sahip olduğu bu ülkelerde örf ve adet hukuku (*common law*) geçerlidir (Bilginoğlu, 1993).

1.4. Enflasyon Seviyesi

Bir çok ülkede muhasebe “Tarihi Maliyet İlkesi”ne dayanır. Para biriminin istikrarlı olduğunu varsayımına dayanan bu ilkenin ateşli savunucuları, Almanya ve Japonya son senelerde çok az enflasyon yaşayan ülkelerdir.

Uzun yıllar yüksek enflasyonla mücadele etmek zorunda kalan, Güney Amerika ülkeleri ise bu ilkeden uzaklaşmak zorunda kalmışlardır. Bu ülkeler, yüksek enflasyon yaşadıkları dönemlerde, finansal tabloların genel fiyat seviyelerindeki artışa göre düzeltilmesini yasalarla düzenlemiştir.

Enflasyon muhasebesi konusunda ilk görüşlerin çoğu 1920-1930 yılları arasında (hiper) yüksek enflasyon yaşayan Avrupa ülkelerinde ortaya çıkmıştır. 1970’li yıllarda ise, yeni görüşler İngiltere ve ABD tarafından ortaya atılmıştır.

1.5. İşletmelerin Büyüklüğü ve Karmaşıklığı, Yönetimin ve Finansal Çevrenin Sofistike Olması, ve Genel Eğitim Düzeyi

Bu faktörler, muhasebenin sofistike olmasının sınırlarını belirler. Büyük ve karmaşık yapıdaki işletmeler daha zor muhasebe problemleri ile karşı karşıyadır. Bu problemlere yanıt getirecek muhasebeciler, iyi eğitilmiş ve tecrübeli olanlardır. Eğitim seviyesi düşük olan ülkede, muhasebe sistemi yeterli derecede gelişmez. Aynı zamanda, mali raporları kullananların da seviyesi önemlidir. Aksi halde sofistike bilgi üretme gereği ortaya çıkmaz.

Çokuluslu şirketlerin merkezleri, refah seviyesi yüksek ve sanayileşmiş ülkelerdedir. (Japonya, Almanya, İngiltere ve ABD). Bu ülkelerin muhasebe sistemleri sofistikedir, profesyonel muhasebecileri yüksek düzeyde kalifiyedir. Buna karşın, gelişmekte olan ülkelerde eğitim seviyesi düşüktür; işletmeler küçük ölçekte; buna bağlı olarak da muhasebeleri yeterince gelişme gösterememiştir.

2. Uluslararası Muhasebe Standartlarının Kullanımı

Sermaye piyasalarının dünya çapında entegrasyonu ve uluslararası ticaret hacminin global ölçekte genişlemesiyle birlikte, son yıllarda muhasebe standartlarının uluslararası harmonizasyonuna verilen destek de önemli ölçüde büyümüştür. 1987 yılında kurulan Sermaye Piyasası Kurulu Uluslararası Örgütü (*International Organization of Securities Commissions and Similar Organizations - IOSCO*) 'nın destek ve teşvikini gören IASB, global muhasebe harmonizasyonunun önde gelen kurumu haline gelmiştir.

IASB, 1973 yılında 9 ülkenin muhasebe kuruluşu tarafından kurulmuş ve 90 ülkeden 120'nin üzerinde meslek kuruluşunun üye olduğu IASC'nin devamıdır. Yirmi beş yılı aşan bir sürede faaliyetlerini sürdürmüş olan IASC'nin görevi; mali tabloların hazırlanmasında izlenecek muhasebe standartlarını formüle etmek ve bunların dünyada kabulünü ve kullanımını sağlamak olmuştur. Kurul ilk dönemlerinde benzer işlem ve olayların kaydedilmesi için biri "benchmark uygulama" diğeri ise "alternatif uygulama" olmak üzere genellikle iki muhasebe yaklaşımını öneren tarzda standartlar oluşturmuştur. 1993 yılında tamamlanan "karşılaştırılabilirlik projesi" ile standartlardaki alternatiflerin sayısı önemli ölçüde azaltılmıştır.

Aynı yıl IOSCO sınır ötesi menkul kıymet ihracında bulunmak isteyen şirketler için ana (core) standartlar setini tanımlamıştır. 1994'te IOSCO, Uluslararası Muhasebe Standartları (UMS)'nin bu amaçla kullanımını önerebilmek için, işlenmesi gereken kırk adet konu ve iyileştirilmesi gerekli olan on iki alan saptamıştır.

1995'te IOSCO ile yapılan anlaşma gereği, IASC ana standartlar çalışma programını başlatmış ve 1999 yılı itibarıyla bu çalışmanın önemli kısmını tamamlanmıştır (Ek I). Ayrıca, IOSCO'nun standartların yorumlarına ihtiyaç duyulduğunu vurgulaması üzerine, IASC 1996 yılında Daimi Yorum Kurulunu (Standing Interpretations Committee – SIC) oluşturmuştur. DYK ulusal düzeydeki yorum kurulları (örneğin İngiltere'deki Urgent Issues Task Force ya da ABD'deki Emerging Issues Task Force) gibi çalışan bir komitedir. Üyeleri dünyanın her yerinden uygulamada çalışan muhasebe meslek mensupları, kullanıcılar ve hazırlayıcılardan oluşmaktadır. Bütün yorumlar önce dünya kamuoyuna görüş bildirmeleri amacıyla sunulur. Görüşler toplandıktan sonra, DYK ve IASC Yönetim Kurulu nihai kararı alır. 1999 yılı itibarıyla nihai haliyle yayınlanmış 16 adet yorum bulunmaktadır (Ek II).

2.1. Gelişmekte Olan Ülkeler

Nijerya, Malezya ve Singapur gibi gelişmekte olan ve yeni sanayileşmiş ülkeler UMS'nı küçük değişiklikler yaparak ulusal standartları olarak kabul etmişlerdir.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin 1997 yılında IASC yönetim kurulunda gözlemci statüsünde çalışmalara başlaması da önemli gelişmelerden biridir. Güçlenen ve gelişen Çin ekonomisinde, Çinli şirketlerin yurt içinden ve yurt dışından sermaye edinimi ihtiyaçları ve yabancı girişimcilerle yürütülen ortak projeler, Çin için tüm dünyada anlaşılabilir mali tablolara gereksinimi artırmıştır (IASC News, 1999). Çin Halk Cumhuriyetinde 1978'den beri süre gelen endüstriyel reformun ekonomik yapıda bir değişime neden olduğu gözlenmektedir. 1978 yılında endüstriyel output içinde devlet işletmelerinin payı %78 iken, 1995 yılında bu oran %34'e düşmüştür (Xiang, 1998). Çin'in batılı anlamda ilk muhasebe standardı olan "The Accounting Standards for Business Enterprises (ASBE)" 1992 yılında yayınlanarak 1 Temmuz 1993'de yürürlüğe girmiştir.

ASBE Çin'deki en önemli muhasebe reformu olup geleneksel muhasebenin sonunu müjdelemiş ve Çin muhasebe uygulamasını UMS'na yaklaştırmıştır. Geleneksel yöntemden farklı olarak ASBE, tarihi maliyet esasına katı bir şekilde uyulmasını, kar dağıtım planının da gelir tablosunda ya da dipnotlarında gösterilmesi kuralını getirmiştir.

Çin Sermaye Piyasaları Düzenleme Komisyonu, Mart 2002’de, A tipi hisse senetlerinin (Çinli yatırımcılar tarafından satın alınan senetler) ilk halka arzında ve daha sonrasında uluslararası muhasebe standartlarının kullanılmasına karar vermiştir. B tipi hisse senetlerinin (ABD doları olarak işlem gören ve yabancı yatırımcıların da satın alabildiği hisse senetleri) ilk halka arzında ve daha sonraki arzlarda uluslar arası finansal raporlama standartlarına uygun finansal tablo düzenleme kuralı daha önce yayınlanan bir kararla uygulamaya koyulmuştur.

Avrupa Birliğini örnek alarak bölgesel bir güç oluşturma girişiminde bulunan Güney Doğu Asya Ülkeleri Birliği (*Association of South East Nations – ASEAN*) başlangıçta, ASEAN’a özgü muhasebe standartları oluşturma çalışmalarına yönelmiştir. Ancak AB’nin ulaştığı harmonizasyon başarısını yakalayamamaları neticesinde birlik olarak IASB’nin standartlarını kabul yönünde ortak karar varmışlardır. Bölgesel harmonizasyon yerine global harmonizasyonun bir parçası olmayı tercih etmelerinin nedenleri, dünyanın diğer bölgelerinde bulunan ve gelişme sürecinde bir ivme kazanmaya çalışan ülkeler için de söz konusu edilebilir.

ASEAN ülkelerinde meslek kuruluşlarının yakın tarihlerde ortaya çıkması ve özellikle ABD ve İngiltere ile karşılaştırıldığında araştırma yapabilecek yeterli düzeyde kurumun olmayışı, bu ekonomik birliğe özgü standartların oluşturulmasını güçleştirmiştir. IASB’nin de öngördüğü gibi, gelişmekte olan ülkeler açısından UMS’ni kabul etmek düşük maliyetli bir seçenektir. Diğer bir neden, UMS’nin diğer ülkelerin standartlarına nazaran daha esnek olmalarıdır. Siyasi açıdan da UMS’nin tarafsız olması, başka bir deyişle diğer bir ülkenin standartları yerine uluslararası kabul gören muhasebe yöntemlerinin temsilcisi olan standartların kabul edilme gerekçesi çok daha kolay açıklanabilmektedir. Yine Saudağaran’a göre; Endonezya, Malezya, Singapur ve Tayland’da UMS’nin esas alınmasında devletin verdiği destek çok güçlüdür. Filipinler, Amerikan FASB standartlarını izledikleri için UMS’ni kabul etmemiş olsalar dahi, UMS’na uygun düzenlemelere sahip oldukları söylenebilir.

2.2. Gelişmiş Ülkeler ve Uluslar üstü Kurumların Yaklaşımı

Muhasebe gelenekleri daha eski olan ülkeler yerel standartları değiştirmek yerine, genellikle yeni standartların geliştirilmesinde UMS’ni referans olarak kullanmıştır.

1996 yılında Avusturya’da yaşanan gelişmeler ise bir dönüm noktası olmuştur. Avusturya standartları bir revizyona tabi tutulmuştur. Bu revizyon Avusturya standartlarına uygun finansal tabloların aynı zamanda UMS’na uygunluğu yansıtır olmalarını sağlamak amacıyla başlatılmıştır. Son olarak, 2005 yılında IFRS’in kullanımına geçileceği açıklanmıştır.

Fransa ve İsviçre, halka açık şirketlerin konsolide mali tablolarını UMS’na uygun olarak hazırlamasına imkan verecek düzenlemeler gerçekleştirmiştir. Bu imkan her iki ülkede de yaygın olarak kullanılmaktadır. Price Waterhouse tarafından 1995 yılında yapılan araştırmaya göre: Paris Borsası SBF120 piyasa endeksindeki Fransız şirketlerinin % 20’si konsolide hesaplarının UMS ile uyumlu olduğunu açıklamıştır. İsviçre’de bu oran % 40’dır (Dumontier ve Raffournier, 1998).

İsviçre’de muhasebe düzenlemelerinin minimum düzeyde kurullarla belirlenmesi nedeniyle şirketler UMS’ni kullanmak ya da başka bir ülkenin Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri (GKGMİ)’ne uygun davranmak özgürlüğüne sahiptirler. Fransa’da ise ulusal muhasebe düzenlemelerinin piyasa yönelimli olmaması, şirketlerin uluslararası finansal piyasalarda zarar görebilme olasılıklarını artırdığından; konsolide mali tabloların düzenlenmesinde ulusal düzenlemelerden sapmalara müsaade edilmektedir.

Almanya’da da benzer gelişmeler gözlenmiştir. Şirketlerin büyük bir çoğunluğu geleneksel Alman standartlarına uyarken, çokuluslu şirketler Anglo-amerikan konseptine doğru kaymıştır. Avrupa kökenli çokuluslu şirketlerin bir kısmı ise, ABD sermaye piyasalarında yer alabilmek amacıyla, ABD GKGMİ’ni kullanmayı tercih etmektedirler.

UMS, Avrupa Komisyonu gibi supra-national kurumlar tarafından da itibar görmektedir. 1995 yılında Avrupa Komisyonu yeni stratejileri gereği IASB’nin çalışmalarını desteklediklerini açıklamıştır. Bu

desteğin, global harmonizasyona alternatif olarak gösterilen bölgesel harmonizasyonun en başarılı rneği olan Avrupa Birliğinden gelmesi ilgi çekicidir.

AB muhasebe yönergeleri AB içinde muhasebe standartlarının oluşturulmasında başarılı olmuş; mali tabloların karşılaştırılabilirliğini sağlamış; sınır ötesi yatırımlarda koşulları iyileştirmiş ve AB içinde menkul kıymet borsalarında kotasyon için mali tabloların karşılıklı tanınması zeminini hazırlamıştır. Bu başarılarla rağmen yönergeler, mali tabloları kullananların, hazırlayanların ve standartları oluşturanların 1990'larda karşılaştıkları sorunlara yanıt veremez duruma gelmiştir. Yönergelerin çok sayıda opsiyona sahip olması ve AB lkelerinde tekdüze biçimde yorumlanmaması da bu durumun nedenleri arasındadır.

Komisyon zellikle Avrupa dışında sermaye sağlamaya alışan Avrupalı şirketlerin ihtiyaçları karşısında; yönergeleri yenilemek ya da Avrupa Muhasebe Standartları Kurulu oluşturmak seçenekleri yerine AB'nin bu konudaki ağırlığını, IASC'nin uluslararası harmonizasyon çalışmalarına destek vermek yoluyla değerlendirilmesi konusunda karar almıştır. Son olarak da, 2005 tarihinden itibaren, konsolide finansal tabloların uluslararası finansal raporlama standartlarına uygun olarak düzenlenmesi kuralı benimsenmiştir.

1997 yılında, Asya Pasifik İşbirliği (Asia Pasific Economic Co-operation – APEC) lkeleri Business Forumu, UMS'nin tüm APEC lkelerinde genel amaçlı muhasebe kuralları olarak kabul edilmesi yönünde UMS'nı destekleme kararı almışlardır.

Yirmi iki Arap ülkesindeki muhasebe meslek mensuplarını temsil eden Arap Ruhsatlı Muhasebeciler Cemiyeti (Arab Society of Certified Accountants – ASCA) 22 Mayıs 1997 tarihinde Dubai'de bir deklarasyon yayımlayarak ye ülkelerin tümünde UMS'nin ulusal muhasebe standartları olarak kabul edilmesi için çaba göstereceğini açıklamıştır. Dönemin ASCA ve IASC başkanları tarafından imzalanan Dubai Deklarasyonunun hazırlanmasının altında yatan neden, UMS'nin ekonomik kalkınma ve bölgeye sermaye akışına olumlu katkıda bulunacağının düşünülmesidir.

3. Dünya Sermaye Piyasaları ve Global Muhasebe Standartları Tartışması

Ticaret ve ekonomik faaliyetlerle atbaşı giden muhasebe, her ülkede ulusal hukuk kuralları ile belirlenmiştir. Muhasebenin lme ve değerleme kuralları ile açıklama (disclosure) gereklerinin ülkeden ülkeye farklılık göstermesi, şirketler arasında sınır ötesi karşılaştırmaların başarılı olamamasının başlıca nedenidir.

Günümüzde dünya ekonomisi her düzeyde uluslararasılaşmakta ve çokuluslu firmalar uluslararası finansal piyasalarda aktif rol oynayarak bu gelişmelerden büyük yararlar sağlamaktadırlar. Bu sürecin önündeki en önemli engel ulusal farklılıklardır. Özellikle Amerikan sermaye piyasalarında varolmak isteyen yabancı şirketler açısından konu önemli bir sorunsal halini almıştır.

Daimler-Benz şirketinin 1993 yılında New York Borsasına girmesi muhasebede Almanya ve ABD GKGMİ arasındaki değişik kuralların şirketin yıllık karları ve özkaynaklarında ne büyük farklara neden olduğunu tüm dünya kamuoyuna göstermiştir. New York Borsasında hisse senedi ihraç edebilmek amacıyla harekete geçen şirket, SEC'in öngördüğü şu iki alternatiften birini tercih etmek durumunda kalmıştır:

1. ABD GKGMİ'ne göre finansal tabloları yeniden düzenlemek, veya
2. Alman Ticaret Kanununa (HGB) göre düzenlenmiş finansal tablolarında yer alan zkaynak ve kar tutarlarını 20-F Formunu kullanmak suretiyle ABD GKGMİ'ne göre düzeltmek ve tutar farklarını açıklamak.

Her iki alternatifte de düzeltmelerin 1990 yılından başlatılması koşulu söz konusudur.

İkinci alternatifi benimseyen Daimler-Benz'in iki farklı GKGMİ'ne göre açıkladığı kar ve özkaynak tutarları arasındaki büyük farklar, şirketin muhasebe literatürüne geçmesine ve hakkında eserler yazılmasına neden olmuştur (Walton ve diğ., 2003). Tablo:2.de şirketin iki ülke kurallarına göre ayrı ayrı hesaplanmış üç yıllık özkaynak ve kar tutarları gösterilmektedir.

Tablo:2. Daimler-Benz Grubunun Alman HGB ve ABD GKGMİ'ne göre 1992-1994 yılları Özkaynakları (Milyon Alman Markı)

	1994	1993	1992
HGB'ye göre Özkaynaklar	20 251	18 145	19 719
ABD GKGMİ'ne göre Özkaynaklar	29 435	26 281	27 604

Kaynak: Walton ve diğ.(2003)

ABD GKGMİ'ne göre düzeltilen özkaynak tutarları üç sene için de HGB'ye göre hesaplanmış özkaynak tutarlarının yaklaşık olarak %50 üzerinde çıkmıştır. Buna karşılık HGB'ye göre karlı kapanan 1993 yılında ABD GKGMİ'ne göre zarar edilmiştir (Tablo:3).

Tablo:3. Daimler-Benz Grubunun Alman HGB ve ABD GKGMİ'ne göre 1992-1994 yılları Dönem Net Kar veya Zararları (Milyon Alman Markı)

	1994	1993	1992
HGB'ye göre Net Kar	895	615	1 451
ABD GKGMİ'ne göre Net Kar veya zarar	1 052	(1 839)	1 350

Kaynak: Walton ve diğ.(2003)

Değerleme, karşılık ayırma ve kar yedeklerinin oluşturulmasındaki kuralların her iki ülkede farklı olduğu; bu nedenle de bir kurallar setine göre kar gösterilen bir dönemde diğer bir kurallar setine göre zarar çıkabilmesi muhasebeciler açısından anlaşılır bir durumdur. Ancak mali analistler ve dünya kamuoyu gözünde şirketin itibarı sarsımış güvenilirliği sorgulanır duruma düşürülmüştür. Bu tür sakıncaları bertaraf etmek isteyen, Daimler-Benz 1996 yılı itibariyle tamamıyla ABD GKGMİ'ni kullanma yolunu seçmiştir.

Muhasebe farklılıkları, uluslararası piyasalarda sermaye sağlamak için rekabet eden firmaların maliyetlerini artırır. Biddle ve Saudagaran (1991), çoğu işletme için yabancı sermaye piyasalarında kayda alınmayla ilgili olarak ortaya çıkan ilave maliyetlerin muhasebe ve açıklama kurallarına bağlı olduğu muhasebe literatüründe bir çok araştırma tarafından ortaya koyulmuştur ((Wells ve diğ. 1991).

Ayrıca yatırım kararlarının global fırsatlar çerçevesinde alınır hale gelmesi neticesinde sermaye piyasalarının globalleşmesi tüm dünya için ortak muhasebe ilkelerine duyulan ihtiyacı daha da belirgin hale getirmiştir. Öte yandan ülkeden ülkeye farklılıklar gösteren muhasebe standartları yatırımcıların global fırsatları değerlendirmelerini ve finansal kararlar alabilmelerini zorlaştırıp daha pahalı hale getirir.

IASB'ye göre hem yerli hem de sınır ötesi yatırım ve finansman kararlarını desteklemek için, dünya; tek, üniform, yüksek kaliteli, global olarak uygulanan ve uygulanmaları zorunlu kılınan muhasebe ve raporlama standartlarına ihtiyacı içindedir. Menkul kıymet borsalarının bir çoğu yabancı şirketleri kayda almaktadır; ve bazı hallerde yabancı şirketlerin toplam içindeki yüzdesi önemli oranlara yükselmektedir. 2002 yılı sonu itibariyle Amerikan sermaye piyasalarında (NYSE, NMS, OTC ve SMCAP dahil olmak üzere) işlem gören yabancı firmaların sayısı 1334 adedi bulmuştur. Tablo: 4.'te 2001 yılı itibariyle, dünya sermaye piyasaları içindeki yabancı hisse senetlerinin payı gösterilmiştir.

Tablo: 4. Dünya Menkul Kıymet Borsalarının 2001 yılı işlem hacimleri ve bu borsalardaki yabancı şirket hisse senetlerinin işlem hacimleri (Milyar ABD Doları)

	Toplam İşlem Hacmi	Yabancı Hisse Senetlerinin İşlem Hacmi
New York Menkul Kıymetler Borsası	10 489	787
Londra Menkul Kıymetler Borsası	4 550	2 651
Euronext (Paris, Amsterdam ve Brüksel)	3 180	19
Frankfurt Menkul Kıymetler Borsası	1 306	136
Tokyo Menkul Kıymetler Borsası	1 660	0,4

Kaynak: Walton ve diğ.(2003)

Sermaye piyasalarını düzenleyen kurullar açısından, bir yandan yatırımcıyı korumak, öte yandan iç piyasaya yabancı şirketleri çekmek iki taraflı sorumluluk yüklediğinden; söz konusu otoriteler açısından yabancı şirketlere yönelik raporlama ve açıklama kuralları geliştirmek “çok ince ayar” gerektiren bir işlem haline gelmiştir (Hora ve Tondkar 1997).

Bugün, Avusturya, Fransa, Almanya, Hong Kong, İtalya, Japonya, Singapur ve İngiltere'nin de içinde bulunduğu bir çok ülkede, menkul kıymet borsalarında kayda alınma kuralları ve ulusal menkul kıymet mevzuatları, bu ülkelerde menkul kıymet ihraç eden şirketlerin konsolide mali tablolarını hazırlamalarında UMS'nı kullanmalarına olanak vermektedir.

Maliyeti ve zahmeti ulusal standartların kullanılmasına nazaran daha yüksek olmasına karşın UMS'nın hangi koşullarda tercih edildiklerini, Dumontier ve Raffournier (1998) yaptıkları araştırma sonuçlarına göre şu başlıklar altında toplamıştır:

- Yabancı sermaye piyasalarında kayda alınan ve bu piyasalarda fon temin etmek isteyen şirketler UMS'nı kullanmayı yeğlemektedirler.
- Uluslararasılık (internationality): Yabancı menkul kıymet borsalarında fon temin etmek, tek neden değildir. Faaliyetlerin uluslararasılık düzeyi , menkul kıymet borsaları dışındaki mali kurumlardan dış sermaye kaynaklarının kullanılmasını gerektirmektedir. Mali tabloların yabancı ülkelerdeki müşteriler, satıcı firmalar ve devlet kurumları tarafından okunup anlaşılabilmesi amacıyla da UMS tercih edilmektedir.
- Daha fazla bilgi açıklamanın maliyetinin yüksek olması nedeniyle, büyük firmalar UMS'na uygun mali rapor düzenlemeyi daha kolaylıkla yapmaktadırlar.
- Şirket sahipliğinin daha geniş kitlelere yayılması (ownership diffusion) ile UMS'na uyum arasında doğrusal bir ilişki mevcuttur.
- Big 6 (yeni Big 4) denetim firmaları tarafından denetlenen şirketler UMS'na uyumda daha istekli davranmaktadırlar.

3.1. ABD'nin Yaklaşımı

Sermaye piyasalarının büyüklüğü ve çekiciliği nedeniyle ABD ve Kanada'nın kendi ulusal standartlarının izlenmesini zorunlu kılmaları, yabancı firmalar açısından sorunlar yaratmıştır.

ABD Sermaye Piyasası Kurulu (*US Securities and Exchange Commission – SEC*); ABD sermaye piyasalarına girmek isteyen yabancı firmalardan ABD ilkelerine göre düzeltilmiş finansal raporlar talep eder. ABD borsalarında hisse senetleri işlem gören firmalar, mali yılın ikinci altı ayı içerisinde 20-F isimli formu doldurmakla yükümlüdürler. ABD şirketleri için öngörülen 10-K ile eşdeğerde olan bu form, kar ve öz kaynaklar defter değerinin yabancı ülke muhasebe ilkelerinden ABD-GKGMİ'ne çevrilmesini (mutabakatını - *reconciliation*) sağlamaktadır(Haris ve Muller III, 1999).

SEC'in iki temel amacı vardır: bunlardan biri yatırımcının korunması, diğeri ise piyasa kalitesinin sağlanmasıdır. SEC'in raporlama kuralları genellikle hedefleriyle uyumdadır. Ancak sıkı raporlama kuralları yatırımcıyı koruma ilkesini; yatırımcının yatırım fırsatlarını kısıtlamak ya da mevcut

fırsatlardan avantaj sağlamada yüksek işlem maliyetlerini empoze etmek pahasına gerçekleştirmektedir (Frost ve Lang, 1996).

Bazı yorumcular, SEC'in yabancı şirketlere uyguladığı raporlama kurallarının piyasa kalitesi üzerinde olumsuz etki yaptığını ileri sürerler. Daha cazip fırsatlar peşinde olan ABD'li yatırımcılar, likiditenin görece olarak düşük, işlem maliyetlerinin nisbeten daha yüksek ve yatırımcının daha az korunduğu tezgah üstü (US over-the-counter markets) ya da deniz ötesi piyasalara yönelmektedirler. SEC'in raporlama kurallarını gevşetme yoluyla ABD'li yatırımcılara , yatırımcının daha iyi korunduğu piyasalarda daha fazla fırsatlar sunabileceği; dolayısıyla da yatırımcıyı koruma ve piyasa kalitesi hedeflerinin de daha iyi dengeleneceği ileri sürülmektedir ¹.

Öte yandan, R.C.Breeden, P.McConnell ve M.L.Shapiro gibi yazarlar da; mevcut muhasebe ve kamuya açıklama sisteminin yatırımcıları en iyi biçimde koruduğunu ve ABD sermaye piyasalarının kalitesini sağladığını savunurlar. Yabancı şirketler açısından ise; "ABD-GKGMİ'ne göre yapılması gereken mutabakat (20-F formunun düzenlenmesi), yatırımcıların, vergi otoritelerinin, politikacıların ve diğerlerinin gözünde karmaşa yaratmakta, ayrıca tutar farklılıklarının olması kendi ülkelerinde yayınlamış oldukları mali tabloların güvenilirliğini sarsmaktadır".

1990'ların başından bu yana, yabancı şirketlerin mutabakat yükümlülüklerinin kaldırılması ya da açıklamaları gereken bilgilerin azaltılması için New York Menkul Kıymetler Borsası SEC'e baskı yapmaktadır. SEC bu öneriyi başından beri reddederken iki gerekçe sunmuştur: Birincisi yatırımcının korunmasıdır. İkincisi ise, yurt içindeki firmalardan daha çok bilgi açıklamaları istenirken yabancıların daha az bilgi sunmalarını kabul etmenin doğru bulunmamasıdır. Son yıllarda tartışma, UMS'nı kullanan yabancı firmalar için ABD-GKGMİ ile mutabakatın aranmaması yönüne kaymıştır.

IASB standartlarının global standartlar olarak kabul edilmesi tartışmasında, 1990'lı yılların sonu itibarıyla iki konu sözkonusu olmuştur. Bunlardan biri SEC'in bu standartları tanıması diğeri ise yeniden yapılanan IASC standart oluşturma sürecinde diğeri ulusal otoritelerle birlikte FASB'nin de yerini alması için yapılan çağrıdır (Ruder, 1999).

İstenen gelişme, IASC'nin standart oluşturmada benimsediği yeni sürecin ABD-GKGMİ ile IASC standartlarını yakınlaştırarak başlıca menkul kıymet piyasalarının tümünde aynı yüksek kaliteli standartlar setinin kullanılmasının sağlamasıdır. Böyle bir gelişmenin ise FASB'nin uluslararası standartların oluşumuna katkıda bulunması ile sağlanacağı açıktır.

FASB'nin bu konudaki olumsuz tavrı 1996 yılında IASC'nin ana standartlar seti ile ilgili olarak yayınladığı "karşılaştırma raporu"nda açıkça ortaya çıkmıştır. 1999 yılında bu karşılaştırma projesine dayanarak yorum yapan dönemin FASB Başkanı, IASC'nin global mali raporlama çevresinin ihtiyaçlarını karşılamadığını dile getirmiştir (Jenkins, 1999). O dönemde, uluslararası muhasebe standartlarına FASB'nin yönelttiği eleştiriler şu başlıklar altında toplanabilir:

- UMS'daki alternatiflerin çok sayıda olması,
- Farklı uygulamaları ortadan kaldıracak açıklık ve netlikte olmamaları,
- Açıklama kurallarındaki eksikliklerin şeffaflığı zedeleyecek nitelikte olması, ve
- Yeterince kapsamlı olmamaları.

1999 yılında, PriceWaterhouseCoopers tarafından yayınlanan "Bir tek Global Raporlama Standardı: Kabus mu? Rüya mı? Yoksa Gerçek mi" isimli raporda, Moris (1999) mevcut yapıyı bir "kabus"

¹ A. Frost, Mark H.Lang, a.g.e., s.96. Söz konusu görüşün başlıca savunucusu J.L.Cochrane'dır. 1994 yılında düzenlenen ve Fordham International Law Journal 17'de yayınlanan "Entering the U.S. Securities Markets: Opportunities and Risks for Foreign Companies" konulu sempozyumda sunduğu "Are Us regulatory requirements for foreign firms appropriate?" başlıklı tebliğinde bu görüşleri dile getirmiştir. Bu konuda diğeri bir eser ise şudur: J.L. Cochrane, J.E. Shapiro, J.E. Tobin, "Non-US issuers and US investors: The logic of U.S. markets and the illogic of key regulatory obstacles", NYSE Working Paper 1995, 95-02.

olarak tanımlamış; ve tek bir dünya sermaye piyasaları genel kabul görmüş raporlama sistemi (CAP-GAAP) rüyasının nasıl gerçekleştirilmesi yollarını sorgulamıştır. Raporun sonuç bölümünde, FASB'nin de diğer ulusal kurumlarla birlikte IASC'nin çalışmalarına destek vermesi gereği vurgulanmıştır.

Mayıs 2002'de IOSCO'nun IASB'nin standartlarını uluslararası muhasebe standartları olarak tanıması ve sınır ötesi kayda almada kullanılmasını önermesi, IASB'nin yeniden yapılanma çalışmalarını hızla tamamlamasını sağlamıştır.

IASB'nin güçlendiği bu dönemde, ABD muhasebe sisteminin Enron skandalı ile sarsılması, global muhasebe standartları konusundaki tartışmada IASB'yi daha üstün bir konuma getirmiştir. FASB 1999 yılından bu yana standartlar bazında çeşitli ortak projeler yürütmüş olduğu IASB ile standartlarını yakınlaştırma çağrısına olumlu yanıt vererek global muhasebe harmonizasyonunda yeni bir dönemi başlatmış bulunmaktadır.

4. Norwalk Anlaşması

18 Eylül 2002 tarihinde FASB ve IASB, ABD Connecticut Norwalk da gerçekleştirdikleri ortak toplantıda, hem iç piyasalarda hem de sınır ötesi finansal raporlamada kullanılacak yüksek kaliteli ve birbirleriyle uyumlu muhasebe standartlarının geliştirilmesi taahhütlerini bir anlaşma ile karşılıklı kabul ettiler. Bu toplantıda, hem FASB ve hem de IAS; (a) mevcut finansal raporlama standartlarını mümkün olduğu ölçüde tamamen birbirleriyle uyumlu hale getirebilmek ve (b) geleceğe ilişkin çalışma programlarını koordine edebilmek hedefleri doğrultusunda gereken çabayı gösterme konusunda anlaşmaya vardılar.

Her iki kurulun öncelikle gerçekleştirilmesi konusunda anlaşmaya vardıkları hususları şu başlıklar altında toplayabiliriz:

- a) *U.S. GAAP* ile Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (*International Financial Reporting Standards – IFRS*²) arasında varolan bireysel farklılıkları ortadan kaldırmayı hedefleyen kısa vadeli bir projeyi başlatmak;
- b) Gelecek çalışma programlarını eşgüdümlü hale getirmek, başka bir deyişle her iki kurulun aynı zamanda ele alacakları projeler yoluyla, 1 Ocak 2005 tarihi itibarıyla IFRS ile U.S. GAAP arasında kalmış olan diğer farklılıkların ortadan kaldırılmasını sağlamak;
- c) Mevcut ortak projelerde ilerleme kaydetmek;
- d) Yorum Kurullarını faaliyetlerini koordine etme konusunda teşvik etmek.

Ayrıca kurullar böylesine önemli bir girişimin tamamlanabilmesi için gerekli kaynakları da taahhüt etme konusunda anlaşmaya varmışlardır.

Kısa dönem projesinde çözüme bağlanması öngörülen farklılıkları giderme çalışmalarına süratle başlanması kararı alınmıştır. Anlaşmaya varılan diğer bir husus ise, 2003 yılı içinde kısa dönem projesine dahil edilmesi tesbit edilen farklılıkların bazıları, hatta belki tümü için ortak çözümleri yansıtacak bir exposure draft yayınlamak için mümkün olan çabayı gösterecekleridir. Söz konusu exposure draft U.S.GAAP ve IFRS'de yapılması öngörülen değişiklikleri kapsayacaktır.

Bu sürecin bir parçası olarak, IASB aktif olarak diğer ulusal standart koyuculara danışacak, onların desteğini arayacak ve mümkün olan ölçüde önerilerini resmi olarak liaison ilişkisi içinde bulunduğu standart oluşturan kurullara sunacaktır.

Kurullar, IASB'nin Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarınının 1 Ocak 2005 tarihi itibarıyla ya da daha önce ülke hukuklarına alınması konusunda yeni ya da değiştirilmiş

² Bunlar Uluslararası Muhasebe Standartlarını da kucaklayan standartlardır.

raporlama gereklerinin yürürlük tarihlerine dikkat edilmesi konusuna işaret etmişlerdir. Kurullar tarafından önerilen stratejilerin kabulünde bu zamanlama dikkate alınmalıdır.

5. Uluslararası Muhasebe Standartları ve Türkiye

GAAP 2001 – Uluslararası Muhasebe Standartları Araştırmasında Türkiye’deki iki önemli alandaki boşluğun Türk sistemini IAS’tan uzaklaştırdığı tespiti yapılmıştır. Bunlardan biri konsolidasyon konusu diğeri ise enflasyona göre finansal tabloların düzeltilmesidir.

Grup şirketlerinin finansal tablolarının düzenlenmesinde, bağlı ortaklıkları, iştirakleri ya da iş ortaklıklarının niteliklerine göre tam konsolidasyon, orantılı – prorata konsolidasyon ya da özkaynak yöntemleri kullanılarak muhasebeleştirilmesi konusunda bir zorunluluk olmaması önemli bir eksikliklerdir.

İkinci alan ise, Türkiye’nin uzun yıllardır yüksek enflasyonla yaşayan bir ekonomiye sahip olmakla birlikte, üç yıllık kümülatif enflasyonun %100’ü aşması halinde kullanılması gereken enflasyon muhasebesi yöntemlerini zorunlu tutmamasıdır.

Enflasyon muhasebesi alanında bankalar tarafından başlatılan uygulamanın diğer sektörler de yaygınlaştırılması kaçınılmazdır. Konsolidasyon ve enflasyona göre finansal tabloların düzeltilmesi SPK’nın da öncelikli konularından biridir.

Ayrıca bu iki alandaki uluslararası muhasebe standartları TMUDESK tarafından dilimize çevrilerek Türkiye Muhasebe Standardı olarak kabul edilen standartlar arasındadır. EK III’de Türkiye Muhasebe Standartları gösterilmiştir.

Uluslararası faaliyetlerde bulunan şirketlerimiz, kendi istekleri ya da yabancı ortaklarından gelen talep üzerine bu standartları uygulamaktadırlar. Uluslararası muhasebe standartlarının sadece çokuluslu firmaların yararına olduğu ve sadece onlar tarafından kullanılacağını düşünmek yanlıştır. Türkiye kökenli böyle şirketlerin çok az sayıda olduğunu ileri sürerek bu standartları yalnızca dilimize çevirip neler olduğunu öğrenmekle kalmamız; dünyadaki gelişmenin dışında kalmayı baştan kabul etmemiz demektir. Böyle bir durum içine girmeyi reddediyor isek; Türkiye’nin global standartlarla uyumlu olması yönünde çalışmalara ağırlık vermek durumundayız. Bu konuda, büyük sorumluluklar yüklenen ve bu sorumluluklar çerçevesinde de yaptırım gücü bulunan SPK’nın 2003 yılı Çalışma Programında bu konuya yer verildiğini görmekten memnuniyet duymaktayız.

SONUÇ

İtalyan kent devletlerinde geliştirilen “çift taraflı kayıt tutma yöntemi” önce diğer Avrupa ülkelerine daha sonra da tüm dünyaya yayılmıştır. 19.yüzyılda muhasebede öncü olan İngiltere’yi 20.yüzyılda ABD izlemiştir. Tarihi süreç içerisinde, ülkeler muhasebe tekniklerini, kurumlarını ve kavramlarını ihraç ve ithal etmişlerdir. Örneğin, çift taraflı kayıt yöntemini İtalya’dan alan İngiltere sadece muhasebe meslek mensuplarını dünyanın dört bir yanına göndermekle kalmamış; İngiliz Milletler Topluluğunun ülkeleri ile Avrupa Birliği üye ülkelerine “doğru ve dürüst görünüm- *true and fair view*” kavramını da benimsetmişlerdir.

Muhasebe standartları, finansal tabloların şeffaflığını, tutarlılığını ve karşılaştırılabilir olma özelliklerini arttırmayı hedeflerler. Doğru finansal raporlama sağlıklı finansal piyasaların gelişmesi için en önemli unsurlardan biridir. Dünya uygulamasında 1920’lerden bu yana yaşanan deneyimler, muhasebe alanında yasal düzenlemelerin mevcut olmadığı hallerde, finansal tabloların şirketleri değerlemeyi sağlayacak bilgileri kullanıcılara sunmadığını ortaya koymaktadır.

Sermaye piyasalarının dünya çapında entegrasyonu ve uluslararası ticaretin global ölçekte genişlemesi muhasebenin uluslar arası düzeyde harmonizasyonuna ivme kazandırmıştır. 2000 yılında yeniden

yapılanma çalışmalarını tamamlayan IASB uluslararası muhasebe harmonizasyonunun lider kurumu halini almaktadır. “Convergence GAAP 2002” (Street 2003) isimli ve 59 ülke muhasebe sisteminin incelenmesi ile gerçekleştirilmiş olan araştırma, ülkelerin % 90 gibi bir çoğunluğunun IFRS ile yakınlaşma isteğinde olduklarını ve IASB’yi global muhasebe dilini geliştirecek en uygun kurum olarak benimsediklerini ortaya koymuştur.

Dünya şirketler tarafından hedeflenen sermaye piyasalarına sahip olan ABD’nin Muhasebe Standartları Kurulu FASB’nin IASB ile yakınlaşma anlaşmasına imza atması global muhasebe standartlarının geliştirilmesinde önemli bir dönüm noktasıdır. IASB ile FASB standartları arasında bugün itibarıyla 84 alanda farklılıklar tespit edilmiştir. Bunların önemli bir kısmı, iki kurul tarafından ortak girilen “Kısa dönem yakınlaşma projesi” çerçevesinde ele alınacak ve 1 Ocak 2005 tarihine kadar çözüme ulaştırılacaktır.

Henüz, finansal enstrümanlar ve doğru değer (*fair value*) muhasebesini temel alan standartlar konusunda anlaşmanın sağlanabilmiş olduğunu söylemek mümkün değildir. Ancak bu konular için de ayrı ortak projeler başlatılmış durumdadır.

Uluslararası finansal raporlama standartları sermaye piyasaları yönelimlidir, başka bir deyişle yatırımcıyı bilgilendirmeyi esas alırlar. Bu standartlar vergi ağırlıklı muhasebe sistemine sahip olan ülkelerin yaklaşımı ile tam olarak örtüşmezler. Kıta Avrupası ülkelerinde, IFRS’in yalnızca halka açık şirket tarafından konsolide finansal raporlarında kullanılmasını sağlamak; orta ve küçük ölçekli işletmeleri bu uygulamanın dışında tutmak eğilimi gözlenmektedir. Ancak bu yaklaşım IFRS ile ülkelerin ulusal standartları arasındaki uçurumun daha da büyümesine neden olabilir (Street, 2003).

Yakınlaşma projesinin başarıya ulaşması dünya sermaye piyasalarında tüm tarafların güçlerini birleştirmeleri, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde birlikte çalışmalarıyla gerçekleşebilir.

Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına yaklaşabilmeyi sağlamak muhasebe meslek mensupları, sermaye piyasası kurulları, devlet ve eğitim kurumlarının gösterecekleri çabalara bağlıdır. Muhasebe meslek mensupları ve kuruluşlarının standartları oluşturan kurumlarla ortak çalışmaları, bu konularda hizmet içi eğitim programları düzenlemeleri; sermaye piyasası kurullarının IFRS ile yaklaşmayı desteklemeleri, bu standartlarının kullanımının kalitesi, uygunluğu ve tutarlılığını artıracak mekanizmaları oluşturmaları; ulusal standart kurullarının diğer kurumların da desteğini alarak standartların tam zamanında ulusal dillere çevrilmelerini ve bu konulardaki görüşleri toplamaları ve eğitim kurumlarının programlarında uluslararası finansal raporlama standartlarına yer vermeleri bu sürecin başarısı için kaçınılmazdır.

KAYNAKÇA

Biddle, G.C. and S.M.Saudagaran, “Foreign stock listings: benefits, costs and accounting policy dilemma”, **Accounting Horizons**, September 1991, 69-80.

Bilginoğlu, Fahir, “Uluslararası Muhasebe”, **İ.Ü.İşletme Fakültesi Dergisi**, C.22, S.1, Nisan 1993, 79 –89.

Choi, Frederick D.S., Gerhard G.Mueller, (1998) **International Accounting**, Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey.

Dumontier, Pascal; Bernard Raffournier, (1998) “Why firms comply voluntarily with IAS: an empirical analysis with Swiss Data”, **Journal of International Management Accounting**, Volume 9, No 3, 216-245.

FASB, (1996) **The IASC – US Comparison Project: A Report on the Similarities and Differences between IASC Standards and U.S.GAAP.**

- Frost, A. and Mark H. Lang, "Foreign Companies and U.S. Securities Markets: Financial Reporting Policy Issues and Suggestions for Research", Commentary, **Accounting Horizons**, Vol.10, No.1, March 1996, 95-109.
- GAAP 2001- **A Survey of National Accounting Rules Benchmarked against International Account Standards**, editor: Christopher W. Nobes, Anderson, BDO, Deloitte Touche Tohmatsu, Ernst & Young, Grant Thornton, KPMG, PricewaterhouseCoopers.
- Haris, Mary S. and Karl A.Muller III, (1999), "The market valuation of IAS versus US-GAAP accounting measures using Form 20-F reconciliations", **Journal of Accounting and Economics**, 26, 285-312.
- Hora Judith A. and Rasoul H.Tondkar, et al, (1997) "International standards in capital markets" **Journal of International Accounting Auditing & Taxation**, Vol.6, Issue 2, 171-191.
- IASC Strategy Working Paper, (1998) **Shaping IASC for the Future**, Discussion Paper, December.
- Jenkins, Edmund L. (1999) "Global financial reporting and the global financial markets" **1999 Financial Executive Summit**, Vancouver, May 28.
- Moris, David C. and Gerald M. Ward, (1999) **One Global Corporate Reporting Standard: Nightmare? Dream? Or Reality?**, PriceWaterhouseCoopers, May.
- Mueller, Gerhard G., Helen Gernon, Gary Meek, (1994) **Accounting An International Perspective**, Business One Irwin, New York.
- Nobes , Christopher; Robert Parker, (1998) **Comparative International Accounting**, Fifth Edition, Prentice Hall Europe, London.
- Nobes, Christopher, (1992) **Accounting Harmonisation in Europe Process, Progress and Prospects**, A Financial Times Management Report, FT Business Information Ltd, London.
- Price Waterhouse-Befec (1995), **IAS-Normes Comptables Internationales**, Editions Francis Lefebvre, Paris.
- Ruder, David S., (1999) "Developing high quality international accounting standards", **Financial Reporting Journal, the newsletter of the Financial Accounting & Reporting Section of the American Accounting Association**, Spring.
- Saudagaran, Shahrourk M.; Joselita G.Diga, (1997) "Accounting regulation in ASEAN: A choice between the global and regional paradigms of harmonization" , **Journal of Financial Management and Accounting**, Vol.8, No.1.
- Street, Donna L., (2003) **GAAP Convergence 2002**, BDO ve diğ.
- Walton, P., Haller, A. ve B. Raffournier, (2003) **International Accounting**, second edition, Thomson Business Press.
- Wells, Steve C. and James H.Thompson, Raymond A.Phelps, (1995) "Accounting Differences : US Enterprises and International Competition for Capital", **Accounting Horizons**, Vol.9, No.2, June, 29- 39.

Xiang, Bing, (1998) "Institutional factors influencing China's accounting reforms and standards", **Accounting Horizons**, Vol.12, No.2, June, 105-119, s.107.

EKLER**EK:I. ULUSLARARASI MUHASEBE STANDARTLARI**

IAS 1	<i>Presentation of Financial Statements</i> - Finansal Tabloların Sunuluşu
IAS 2	<i>Inventories</i> - Stoklar
IAS 3	Bu standart yürürlükten kaldırılmış, yerini IAS 27 ve IAS 28 almıştır.
IAS 4	Bu standart yürürlükten kaldırılmış, yerini IAS 16 ve IAS 38 almıştır.
IAS 5	Bu standart yürürlükten kaldırılmış, yerini IAS 1 almıştır.
IAS 6	Bu standart yürürlükten kaldırılmış, yerini IAS 15 almıştır.
IAS 7	<i>Cash Flow Statements</i> – Nakit Akım Tablosu
IAS 8	<i>Profit or Loss for the Period, Fundamental Errors and Changes in Accounting Policies</i> - Dönem Kârı veya Zararı, Muhasebe Politikalarındaki Temel Hatalar ve Değişiklikler
IAS 9	Bu standart yürürlükten kaldırılmış, yerini IAS 38 almıştır.
IAS 10	<i>Events After the Balance Sheet Date</i> – Bilanço Tarihinden Sonraki Olaylar
IAS 11	<i>Construction Contracts</i> – Yıllara Sari İnşaat Sözleşmeleri
IAS 12	<i>Income Taxes</i> – Gelir Vergileri
IAS 13	Bu standart yürürlükten kaldırılmış, yerini IAS 1 almıştır.
IAS 14	<i>Segment Reporting</i> – Finansal Bilgilerin Bölümlere Göre Raporlanması
IAS 15	<i>Information Reflecting the Effects of Changes Prices</i> - Fiyat Değişmelerinin Etkilerini Yansıtan Bilgiler
IAS 16	<i>Property Plant and Equipment</i> – Maddi Duran Varlıklar (Arazi, bina, fabrika ve araç gereçler)
IAS 17	<i>Leases</i> – Finansal Kiralama İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi
IAS 18	<i>Revenue</i> – Gelirler
IAS 19	<i>Employee Benefits</i> – Çalışanların Hakları
IAS 20	<i>Accounting for Government Grants and Disclosure of Government Assistance</i> – Devletin Vermiş Olduğu Teşviklerin ve Yardımların Muhasebeleştirilmesi ve Açıklanması
IAS 21	<i>The Effects of Changes in Foreign Exchange Rate</i> – Döviz Kurlarındaki Değişikliklerin Etkileri
IAS 22	<i>Business Combinations</i> – Şirket Birleşmeleri
IAS 23	<i>Borrowing Costs</i> – Borçlanma Maliyetleri
IAS 24	<i>Related Party Disclosures</i> – İlgili Kuruluşlarla Yapılan İşlere İlişkin Açıklamalar
IAS 25	Bu standart yürürlükten kaldırılmış, yerini IAS 39 ve IAS 40 almıştır. Yürürlük tarihi 1.01.2001.
IAS 26	<i>Accounting and Reporting by Retirement Benefit Plans</i> – Emeklilik Haklarının Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanması
IAS 27	<i>Consolidated Financial Statements and Accounting for Investments in Subsidiaries</i> - Konsolide Finansal Tablolar ve Bağlı Ortaklıkların Muhasebeleştirilmesi
IAS 28	<i>Accounting for Investments in Associates</i> – İştiraklerdeki Yatırımların Muhasebeleştirilmesi
IAS 29	<i>Financial Reporting in Hyperinflationary Economies</i> – Yüksek Enflasyon Ortamında Finansal Raporlama
IAS 30	<i>Disclosures in the Financial Statements of Banks and Similar Financial Institutions</i> – Banka ve Benzeri Finansal Kuruluşların Finansal Tablolarında Yer Alması Gereken Açıklamalar
IAS 31	<i>Financial Reporting of Interests in Joint Ventures</i> - İş Ortaklıklarındaki Hakların Malî Açıldan Raporlanması
IAS 32	<i>Financial Instruments: Disclosures and Presentation</i> – Finansal Enstrümanlar: Açıklama ve Sunum
IAS 33	<i>Earnings per Share</i> – Hisse Başına Kâr

IAS 34	<i>Interim Financial Reporting – Ara Mali Tablolar</i>
IAS 35	<i>Discontinuing Operations – Devam Etmeyen Faaliyetler</i>
IAS 36	<i>Impairment of Assets – Varlıklara İlişkin Değer Düşüklüğü</i>
IAS 37	<i>Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets – Karşılıklar, Şarta Bağlı Yükümlülükler ve Şarta Bağlı Varlıklar</i>
IAS 38	<i>Intangible Assets – Maddi Olmayan Duran Varlıklar</i>
IAS 39	<i>Financial Instruments: Recognition and Measurement – Finansal Enstrümanlar: Tanıma ve Ölçüm</i>
IAS 40	<i>Investment Property – Yatırım Amaçlı Gayri Menkuller</i>
IAS 41	<i>Agriculture - Tarım</i>

EK:II
STANDARTLARLA İLGİLİ YORUMLAR

1	<i>Consistency – Different Cost Formulas for Inventories</i> Tutarlılık – Stoklar için Farklı Maliyet Formülleri
2	<i>Consistency – Capitalization of Borrowing Cost</i> Tutarlılık – Borçlanma Maliyetlerinin Kapitalizasyonu
3	<i>Elimination of Uneralised Profits and Losses on Transactions with Associates</i> İştiraklerle Yapılan İşlemlerde Gerçekleşmeyen Kâr veya Zararın Eliminasyonu
5	<i>Classification of Financial Instruments – Contingent Settlement Provisions</i> Finansal Enstrümanların Muhasebeleştirilmesi – Şarta Bağlı Anlaşmalar İçin Karşılık Ayrılması
6	<i>Cost of Modifying Existing Software</i> Mevcut Yazılımın Değişime Uğratılmasına İlişkin Maliyetler
7	<i>Introduction of the Euro</i> Euro'nun Tedavüle Girmesi
8	<i>First-Time Application of IASs as the Primary Basis of Accounting</i> Uluslararası Muhasebe Standartlarının İlk Defa Kullanılması
9	<i>Business Combinations – Classification either as Acquisitions or Unitings of Interests</i> İşletme Birleşmeleri –Şirket Satın Alma (Acquisition) ya da Menfaatlerin Birleştirilmesi Şeklinde Sınıflandırma
10	<i>Government Assistance – No Specific Relation to Operating Activities</i> Devlet Desteği – İşletme Faaliyetleriyle Özel İlgisi Olmayan
11	<i>Foreign Exchange – Capitalization of Losses Resulting from Severe Currency Devaluations</i> Yabancı Para – Büyük Devalüasyonların Neden Olduğu Zararların Kapitalizasyonu
12	<i>Consolidation – Special Purpose Entities</i> Konsolidasyon – Özel Amaçlı Kuruluşlar
13	<i>Jointly Controlled Entities – Non-Monetary Contributions by Venturers</i> Kontrolü Ortak Yürütülen İşletmeler – Girişimcilerin Parasal Olmayan Katkıları
14	<i>Property, Plant and Equipment – Compensation for the Impairment or Loss of Items</i> Maddi Duran Varlıklar - Bu kalemlerle ilgili kayıp ve bozulmaların tazmin edilmesi
15	<i>Operating Leases – Incentives</i> Faaliyetlerle İlgili Kiralama İşlemleri - Teşvikler
16	<i>Share Capital – Reacquired Own Equity Instruments (Treasury Shares)</i> Sermaye – Şirketin Kendi Hisselerini Tekrar Satın Alması
17	<i>Equity – Costs of an Equity Transaction</i> Özkaynaklar – Bir Özkaynak İşleminin Maliyetleri
18	<i>Consistency – Alternative Methods</i> Tutarlılık – Alternatif Yöntemler
19	<i>Reporting Currency – Measurement and Presentation of Financial Statements Under IAS 21 and IAS 29</i> Raporlamada Kullanılan Para Birimi – IAS 21 ve IAS 29' a göre Değerleme ve

	Finansal Tabloların Sunuluşu
20	<i>Equity Accounting Method – Recognition of Losses</i> Özkaynak Yöntemi – Zararların Tanınması
21	<i>Income Taxes – Recovery of Revalued Non-Depreciable Assets</i> Gelir Vergileri – Amortisman Tabi Olmayan İktisadi Varlıkların Yeniden Değerlemesi
22	<i>Business Combinations – Subsequent Adjustment of Fair Values and Goodwill Initially Reported</i> İşletme Birleşmeleri – Önceden Muhasebeleştirilmiş Şerefiye ve Gerçek Değerlerin Sonradan Düzeltilmesi
23	<i>Property, Plant and Equipment – Major Inspection or Overhaul Costs</i> Maddi Duran Varlıklar – Başlıca Teftiş ya da Bakım ve Tamir Maliyetleri
24	<i>Earnings Per Share – Financial Instruments and Other Contracts that May Be Settled in Shares</i> Hisse Başına Kazanç – Hisse Senetleri gibi Dikkate Alınabilecek Finansal Enstrümanlar ve Diğer Kontratlar
25	<i>Income Taxes – Changes in the Tax Status of an Enterprise or its Shareholders</i> Gelir Vergileri – Bir İşletmenin ya da Hissedarların Vergi Durumlarındaki Değişiklikler

EK: III
TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARI

TMS-1	Finansal Tabloların Sunuluşu (Yeniden Düzenlenmiş 17.06.1999)
TMS-2	Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Finansal Raporlama
TMS-3	Nakit Akış Tabloları
TMS-4	Satışlar ve Diğer Olağan Gelirler
TMS-5	Konsolide Finansal Tablolar
TMS-6	İştiraklerdeki Yatırımların Muhasebeleştirilmesi
TMS-7	Yatırımların Muhasebeleştirilmesi
TMS-8	Maddi, Maddi Olmayan Duran Varlıklar ile Özel Tükenmeye Tâbi Varlıklar
TMS-9	Amortisman Muhasebesi
TMS-10	Dönem Net Kârı veya Zararı, Temel Hatalar ve Muhasebe Politikalarında Değişiklikler
TMS-11	Finansal Bilgilerin Bölümlere Göre Raporlanması
TMS-12	Kur Değişim Etkilerinin Muhasebeleştirilmesi
TMS-13	Stoklar
TMS-14	Borçlanma Maliyetlerinin Muhasebeleştirilmesi
TMS-15	Araştırma ve Geliştirme Maliyetleri
TMS-16	Banka ve Benzeri Kuruluşların Finansal Tablolarının Kamuya Açıklanması
TMS-17	Kiralama İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi
TMS-18	Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Sözleşmeleri
TMS-19	Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Aktifler